

Digitaliserade beskrivningar av slaviska kyrilliska handskrifter och äldre tryckta böcker vid svenska bibliotek och arkiv

Projektbeskrivning

I. SYFTE

Projektets huvudsyfte är att möjliggöra och främja forskning inom slavisk kultur-, litteratur- och språkhistoria genom utarbetandet av digitaliserade beskrivningar av kyrilliska handskrifter och äldre tryckta böcker vid svenska bibliotek och arkiv.

Projektet riktar sig mot att ta fram kunskap om vilka slaviska kyrilliska handskrifter och äldre tryckta böcker som finns i Sverige. Projektet syftar även till att skapa en samkatalog i form av en allmänt tillgänglig databas med systematiserad och standardiserad elektronisk information om äldre kyrilliska samlingar av betydelse för den internationella forskningen. Det material som det infrastrukturella stödet avser blir efter avslutat projekt allmänt tillgängligt för forskare i Sverige och utomlands. Att kunna arbeta med ett synliggjort och tillgängligt källmaterial har avgörande betydelse för forskningen!

II. BAKGRUND

Idén att katalogisera det äldre slaviska material som bevarats i Sverige har diskuterats i många år bland svenska slavister: bland viktiga insatser kan nämnas Carin Davidssons grundläggande arbete med materialet från Carolina Rediviva i Uppsala (Davidsson 1975: 57-86), Anders Sjöbergs och hans doktoranders viktiga insatser (se t.ex. Löfstrand 1984) samt flera seminarier och andra vetenskapliga möten under de senaste åren. Sedan flera år tillbaka har även frågan om digitalisering av det äldre slaviska kyrilliska materialet i Sverige blivit allt aktuella.

För att underlätta det fortsatta arbetet har forskare från fem svenska universitet samt representanter för olika bibliotek och arkiv i Sverige upprättat det nationella nätverket 'Cyrillica Suecana'. 'Cyrillica Suecana' genomförde i november 2008 en heldagsworkshop vid Göteborgs universitet under titeln 'Beskrivning av slaviska kyrilliska manuskript och gamla tryckta böcker i svenska bibliotek och arkiv'. Under workshopen diskuterades behovet av fortsatt arbete mot digitaliserade beskrivningar av slaviska kyrilliska handskrifter och äldre tryckta böcker vid svenska bibliotek och arkiv.

Mötet organiserades inom ramen för pilotstudien 'Nyupptäckta slaviska kyrilliska manuskript och äldre tryckta böcker. Kartläggning och beskrivning av materialet ur fonderna i Stifts- och Landsbiblioteket i Skara och i Universitetsbiblioteket i Göteborg', som finansierades av Vitterhetsakademien (Granberg och Varpio 2009).

I dagsläget finns inte någon gemensam katalog över slaviska kyrilliska handskrifter på papper och äldre tryckta böcker i Sverige. Befintliga kataloger, med undantag för Steensland och Löfstrand (1996) samt Löfstrand och Nordquist (2005), är antingen handskrivna och opublicerade (Glubokovskij, de Roubetz) eller synnerligen kortfattade (Damyanova 1980, Davidsson 1975: 57-86, Gawryś 1960-1961, Kjellberg 1951, Sjöberg 1975, 1980a, 1980b, 1985): de kan därför inte erbjuda all för forskningen nödvändig information.

Så är t.ex. professorn i teologi vid Petrograds teologiska akademi N. N. Glubokovskijs korta handskrivna katalog (1918) om materialet i Carolina Rediviva totalt okänd och otillgänglig för den internationella slavistikkretsen. Katalogen sammanställdes på mindre än två månader och är mycket bristfällig. Dessa brister var helt uppenbara redan för författaren själv, eftersom han skrev: "På grund av att det i Sverige inte finns nödvändiga uppslagsverk (...) så krävs för att beskrivningen skall vara till vetenskaplig nytta, ytterligare forskning och noggranna jämförelser med de handskrifter som bevaras i handskriftsamlingarna i Ryssland". Glubokovskij planerade att återvända till Uppsala och fortsätta sitt arbete med handskrifterna men kom aldrig att göra detta, antagligen p.g.a. situationen i Ryssland efter revolutionen.

Såsom konkreta undersökningar under senare år har visat (Granberg och Varpio 2009), finns det också fortfarande slaviska äldre böcker som överhuvudtaget inte förtecknas i någon av de befintliga katalogerna. Så är t.ex. fallet med Hvitfeldtska samlingen vid Göteborgs universitetsbibliotek. Vid avvecklandet av ortodoxa kloster i Ingermanland i mitten av 1600-talet togs boksamlingar om hand för vidare transport till Stockholm. Trots att vi i ett fall ännu har kvar en förteckning över konfiskerade klosterböcker, har dessa samlingar ännu inte

gått att identifiera (jfr Pereswetoff-Morath 2003).

Denna brist på information är beklaglig, inte bara för forskarna, vilkas enda möjlighet är att via bibliotekens accessionsjournaler gå igenom inkomna handskrifter och böcker år för år, utan även för de bibliotek, arkiv och privata boksamlingar som äger för forskningen värdefull och sällsynt litteratur. I flera fall vet biblioteken inte vad de har för slaviska handskrifter och detta därför att det krävs en mycket speciell kompetens i kyrkoslaviska för att överhuvudtaget kunna tyda dessa texter, vilket biblioteken inte har.

Kort sagt är det nu hög tid att producera en svensk samkatalog över äldre slaviskt kyrilliskt material på papper: tryckta böcker, handskrifter, olika typer av fragment (både handskrivna och tryckta), rullar, brev m. m.

III. MATERIALET, DESS UNIKA KARAKTÄR OCH BETYDELSE

1. Inom det aktuella projektet behandlas i första hand slaviska äldre handskrifter på papper och äldre tryckta böcker (med 'äldre' avses i detta sammanhang material tillkommet före år 1800 (jfr Zěrnova 1960: 205-255) – denna tidsgräns är dock relativ och kan i vissa fall förflyttas fram till slutet av 1800-talet, beroende på källornas innehåll och proveniens). En utförlig beskrivning av slaviska kyrilliska handskrifter på pergament finns redan publicerad (Steensland 2005: 210–225). Det är dock inte uteslutet att man under kartläggningen kommer att hitta okända slaviska pergamentfragment bland det material som ännu inte har beskrivits.

Handskrifterna och böckerna tillhör olika tidsperioder, från 1400-talet och fram till 1800-talet, och finns idag vid olika bibliotek och arkiv spridda över hela landet. I vissa fall rör det sig om enstaka exemplar (som till exempel ett manuskript och en gammal tryckt bok vid Stifts- och Landsbiblioteket i Skara), men i andra fall är samlingarna relativt stora (som de vid Carolina Rediviva eller de som förvaras vid Kungliga biblioteket och Riksarkivet). Någon exakt siffra över det totala antalet böcker kan inte anges eftersom det inte finns någon fullständig förteckning. I grova drag rör det sig om ca 150 handskrifter och betydligt fler äldre tryckta böcker.

Slaviska kyrilliska handskrifter och äldre tryckta böcker som bevarats vid svenska bibliotek och arkiv har för det mesta kommit till Sverige som krigsbyte från Nordryssland (senare delen av 1500-talet och början av 1600-talet) och från andra länder under stormaktstiden på 1600-talet och början på 1700-talet. Särskilt under Stora nordiska kriget kom en del handskrifter och böcker till Sverige med ryska krigsfångar, och somliga av dem hamnade till slut på olika bibliotek. Med andra ord, en viktig orsak till insamlandet av äldre slaviskt material har naturligtvis varit Sveriges utrikespolitik och svenska regeringars militära, politiska och diplomatiska strävanden under olika perioder. Men äldre slaviskt material fördes till Sverige också via personliga kontakter, till exempel som gåvor från ortodoxa församlingar eller via svenska resenärer i Central-, Syd- och Östeuropa.

Den mycket komplexa situation som bidrog till skapandet av samlingarna kan demonstreras med historien bakom samlingen på Carolina Rediviva, där de flesta verken härrör från 1500- och 1600-talet. Samlingen omfattar 64 handskrifter där storleken varierar mellan 100 och 600 blad per manuskript. Innehållsmässigt är samlingen mycket bred och skiftande. Ungefär hälften av texterna har kyrklig anknytning och utgörs av avskrifter av tidiga översättningar från grekiska till fornkyrkoslaviska. De övriga texterna är profana och av starkt varierande karaktär (se t.ex. Birgegård 1987–1992). Antalet tryckta böcker på Carolina Rediviva är betydligt större, säkert flera hundra - redan Kjellbergs katalog har 256 nummer (Kjellberg 1951). Grunden för den äldre slaviska handskriftsamlingen vid Carolina Rediviva i Uppsala och dess största och värdefullaste del utgörs av de handskrifter som den svenske diplomaten och polyglotten J. G. Sparwenfeld (1655–1727) samlade under sin tid i Moskva på 1680-talet. Han donerade själv dessa till Carolina Rediviva tillsammans med sitt eget verk, originalmanuskriptet av *Lexicon Slavonicum*. Samlingen utökades i början av 1700-talet, då den dåvarande bibliotekarien Eric Benzelius d. y. år 1708 inköpte 26 slaviska handskrifter från den före detta superintendenten i Narva Nicolaus Bergius efterlämnade bibliotek. Enstaka handskrifter donerades ungefär samtidigt av andra personer och här kan man nämna bl a läkaren Daniel Kellander och Olof Celsius d. y.

Några av handskrifterna på Carolina Rediviva innehåller texter som existerade eller som har bevarats till våra dagar endast i mycket få exemplar. Så är fallet med flera översättningar från latin och polska som gjordes i Moskva under andra hälften av 1600-talet och som aldrig har utgivits. Här kan man som exempel nämna den voluminösa översättningen av Strykowskijs krönika (ca 2500 sidor fördelade på tre handskrifter) eller översättningar från latin, där J. G. Sparwenfeld själv deltog i översättningsarbetet. Att göra det känt att Sverige disponerar ett sådant sällsynt material, skulle öppna helt nya möjligheter för slavister världen över för vidare studier av 1600-talets ryska.

Annat äldre slaviskt material vid de svenska forskningsbiblioteken har köpts in i modern tid från ryska

antikvariska bokhandlare. För att nämna ett exempel, köptes äldre slaviskt material vid Göteborgs universitetsbibliotek i modern tid in av den välkände översättaren och ansvarige för inköp av utländsk litteratur vid biblioteket, Erik Mesterton (1903-2004) från 'Mosknigtorg' i Moskva och andra ryska antikvariska bokhandlare.

2. Det material som projektet avser att behandla är en unik källa för språkhistorisk och litteraturhistorisk forskning inom slavistiken. Materialet är även unikt för Sverige pga dess historiska band till viktiga händelser i svensk utrikespolitik samt kopplingen till svenska politiker – det material som finns i svenska arkiv och bibliotek berättar värtaligt om svenskars kontakter med den slaviska världen från omkring mitten av 1600-talet till mitten av 1900-talet.

Materialet belyser viktiga sidor av de täta relationerna som Sverige har haft till Ryssland och till en del av övriga slaviska världen. Dessa relationer har ingen motsvarighet i övriga europeiska länder och genom detta projekt kommer det slaviska arvet i Sverige att hamna i blickfånget för slavister världen runt.

För att ge en ögonblicksbild av hur bokproveniensen kan belysa kontakter och händelser kan nämnas hur det i boken 'Ustav o christijanskom zjitii' från 1795 finns en handskriven not: 'Denna bok är tagen på Walplattsen vid Leipzig d. 18 October 1813 af Sergeanten vid Westgötha Regemente Engman och af honom förärad till Skara Gymnasii Bibliothek år 1820'. Sergeanten Engman, född 1768 i Örebro, kunde identifieras genom informationen bevarad i Arméns Pensionskassa/ Meritband 61, Krigsarkivet.

Delar av det kyrkliga materialet kan också förväntas kasta nytt ljus på Sveriges ryskortodoxa befolkningens liv i Ingermanland och Kexholms län under 1600-talet. Det är känt att slaviska böcker samlades in här av den svenska överheten för att förbättra Sveriges "ryska kompetens", men näst intill inga specifika bevarade böcker har ännu gått att länka till detta. Här kan man även hysa förhoppningar om belysning av Ingermanlands inte obetydliga gammaltroende befolkning under 1600-talets sista fjärdedel.

3. Många av de böcker som projektet avser att behandla är unika rariteter av intresse för den internationella forskningen. Exempelvis innehåller det exemplar av Ostrogbibeln från 1581 som idag bevaras vid Göteborgs universitetsbibliotek ett blad som klistrats in i boken i efterhand. Bladet består av sex medaljonger som beskriver världens skapelse och det tillhör den så kallade ettbladstryckstraditionen som dateras till 1400-talet och som var mycket utbredd i södra Tyskland. Detta blad har klistrats in endast i Göteborgsexemplaret av Ostrogbibeln, vilket gör boken helt unik. Boken köptes från Ryssland 1958 för 2500 rubel, vilket 2006 motsvarade ca 14.000 SEK.

Av särskilt intresse är de mycket rara exempel som bevarats på de svenska 1600-tryck på kyrkoslaviska och ryska som producerades vid Peter van Selows officin i Stockholm. Ett av dessa är Alfabetum Rutenorum (Durovic 2000: 358–367), av vilken de tre enda bevarade fullständiga exemplaren förvaras i svenska bibliotek. Det har vidare uppmärksammats att den samtidigt utgivna översättningen av Luthers lilla katekes, med kyrkliga texter på 1600-talsryska i stället för på kyrkoslaviska, har ett fullständigt unikt levande 1600-talsspråk som annars knappast har dokumenterats (Mengel 2008). Det går inte att utesluta att andra tryck, vilkas existens antyds i källorna men som idag är okända, skall gå att återfinna vid en full inventering av det svenska materialet.

4. Flera av böckerna i det material som är av intresse för projektet har koppling till de gammaltroendes boktradition. Gammaltroende är en grupp inom den Ryska ortodoxa kyrkan, som inte accepterar den viktiga liturgiska reform som patriarken Nikon genomförde i mitten av 1600-talet. De gammaltroende bevarade texttraditionen såsom den såg ut före Nikons reform. Eftersom ledningen för den officiella kyrkan bannlyste dem, var de tvungna att själva organisera sin bokproduktion. Deras böcker är därför unika såväl till sitt innehåll som till sitt ursprung – i många fall vittnar de om äldre perioder i texternas historia. Ett exempel är den Psaltare från mitten av 1600-talet som bevaras vid Göteborgs universitetsbibliotek och som är en unik källa för viktiga förändringar i Psaltarens struktur i samband med dess användning som utbildningsmedel bland gammaltroende.

5. Bland källmaterialet återfinns slutligen även enstaka blad eller fragment av böcker som idag bevaras utanför Sveriges gränser (jmf. Steensland 2005: 210-225). Sådana fragment har stor betydelse för den internationella slavistiska textologiska forskningen, och tillgång till detaljerade och kompletta beskrivningar av vad som finns bevarat i olika länder utgör en viktig förutsättning för denna typ av studier: varje manuskript har ett unikt värde för textens historia!

Under de senaste decennierna har det slaviska materialet i svenska handskriftsamlingar varit föremål för en rad internationellt uppmärksammade doktorsavhandlingar. Här kan man i första hand nämna Elisabeth Löfstrands

(Löfstrand 1984) och Siv Wessléns (Wesslén 1985) doktorsavhandlingar som beskrev och analyserade kyrkoslaviska pergamentblad, vilket material också användes fruktbart i Per Ambrosianis doktorsavhandling (Ambrosiani 1991). Vidare hade Irina Lyséns avhandling (Lysén 1989) som sitt grundmaterial en 1500-talshandskrift från Stockholm med den kyrkoslaviska översättningen av kyrkofaderns Efraim Syrierns predikningar. Mirja Varprios avhandling (Varpio 2005) presenterade en djupgående paleografisk studie av en 1600-talshandskrift som bevaras i Göteborg.

IV. METOD

Det som ligger till grund för urvalet av materialet är dess unika egenskaper och ett därpå följande starkt behov av att synliggöra detta unika material genom en komplex digitaliserad beskrivning som kan utnyttjas av specialister inom flera olika vetenskapliga discipliner – språkhistoriker, historiker, konsthistoriker, litteraturforskare, kulturhistoriker samt religionsvetare.

Det vetenskapliga innehållet i presentationen och beskrivningen av varje källa kommer att sovras ut och presenteras på grundval av en särskild beskrivningsschablon för handskrifter och en annan för äldre tryckta böcker. Dessa schabloner är strukturerade utefter källmaterialets specifika karaktär och har sitt fokus på två huvuddelar i beskrivningen: kodex och innehåll.

Under delen 'kodex' presenteras arkivenhetens kodikologiska drag, dess bindning, papper- och vattenmärkesidentifiering, ur arken är organiserade, eventuell ursprunglig paginering, dekoration och paleografiska drag med identifiering av handstilar och, slutligen, enhetens allmänna skick.

Under delen 'innehåll' presenteras och identifieras skriftens innehåll med hänvisning till andra kända källor, i de fall sådana förekommer. Ofta behöver delen 'innehåll' inkludera även inledande avsnitt (incipita) och karakteristiska delar (explicita) av olika texter.

Beskrivningen av sådana äldre tryckta böcker som tillhör den ryska gammaltroendetraditionen kräver ett särskilt schema, som är speciellt anpassat till dessa böckers i många fall unika sammansättning. Ett exempel på detta är den Ustav-bok för gammaltroendes från slutet av 1700-talet, som bevaras vid Stift- och Landsbiblioteket i Skara. Den består av tre stora självständiga textenheter som har bundits ihop efter behov och som innefattar unika texter, som är helt okända för denna typ av bok i den officiella ortodoxa kyrkan.

Flera beskrivningsschabloner för manuskript och äldre tryck har redan utarbetats inom ramen för pilotstudien "Nyupptäckta slaviska kyrilliska manuskript ..." (Granberg och Varpio 2009) och kommer att användas och vidareutvecklas även i detta projekt. Bland dessa schabloner finns sådana som kan tillämpas för beskrivning av följande typer av böcker: Bibel, Psaltare, Bönbok, Kanonnik, Posledovanie cerkovnago pëniija, Ustav, Čin kako podobaet peti, Skitskoe pokajanie, Paterik, Poučenie (Sobornik), Časovnik, Truby, Žezl och Cvětnik.

Beskrivningarna samlas i en databas med systematiserad och standardiserad elektronisk information baserad på maskinläsbara katalogbeskrivningar i XML-format (eXtensible Markup Language). En välfungerande modell för sådana beskrivningar, speciellt anpassad för arbete med äldre slaviskt kyrilliskt material, är fortfarande föremål för aktiva diskussioner (Miltenova 2008: 83-104). Inom ramen för det aktuella projektet kommer huvudsakligen att användas den modell som har etablerats av bl.a. Ralph Cleminson, professor vid universitetet i Portsmouth. Denna modell tillämpas redan i den internationella databasen för äldre slaviska källor 'Repertorium' (se under Repertorium i referenslistan, elektroniska referenser). Databasen fungerar som ett elektroniskt arkiv, där materialet presenteras i XML-format, och innehåller data om källornas arkeografiska, paleografiska, kodikologiska, textologiska och litteraturhistoriska drag.

Mer konkret medför användandet av XML-formatet vid den komplexa beskrivningen bl.a. följande fördelar:

(1) Beskrivningselementen definieras utifrån ett terminologiskt index, markeras tydligt och görs därigenom sökbara ur olika aspekter.

(2) Beskrivningselementen ordnas hierarkiskt i flera nivåer, exempelvis enligt följande:

FÖRFATTARE (underordnade element: namn, ursprung, koppling till en viss kyrka eller kloster etc.)

REPOSITORIUM (underordnade element: samling etc.)

SAMLING (underordnade element: signatur (underordnade: gamla och nya), koppling till andra samlingar/repositorier i fall det är fragment, etc.)

DATERING (underordnade element: papper/vattenmärken, paskaliatabeller, reparationer etc.)

INNEHÅLL (underordnade element: genre etc.)

GENRE (underordnade element: version eller avvikande typ inom en och samma genre, etc. Till exempel: Menaion/Full Menaion, General Menaion, Festal Menaion).

ORNAMENTIK (underordnade element: initialer, headpieces, endpieces etc.)
etc. etc.

(3) Sökningar kommer att kunna ge träffar över hela databasen för t.ex. ett viss datum/århundrade, en viss genre, ett visst vattenmärke etc.

(4) Även referenser till bibliografier och redan publicerade studier kommer att registreras i XML, vilket gör det möjligt att enkelt länka samman dessa med beskrivningarna.

(5) XML-formatet gör det slutligen möjligt att upprätta olika typer av index för att underlätta sökningar i och presentation av materialet.

Databasen kommer att ha en hierarkiskt organiserad struktur som tillåter den grundläggande informationen om källmaterialet att synas i ett första presentationsnivå som är kopplat till undernivåer med mer detaljerad och specialiserad information, så att databasen skall kunna lämpa sig såväl för olika typer av specialister som för mer allmänt intresserade användare.

Den elektroniska beskrivning som det aktuella projektet avser att genomföra kommer att använda moderna Unicode-baserade typsnitt som är speciellt anpassade för arbete med fornkyrkoslaviska och andra äldre skriftsystem i XML-miljö. Sådana typsnitt etablerades för vetenskapligt bruk efter Unicode 5.1 då ett grundligt arbete utfördes inom ramen för den så kallade 'Character Set Standardization for Early Cyrillic Writing' (Birnbaum m. fl. 2008: 161–193).

V. GENOMFÖRANDE

Arbetet kommer att utföras i två etapper.

1. Första etappen

Under den första etappen, som omfattar ett år, görs en sökning och kartläggning av befintliga handskrifter och äldre tryckta böcker i följande bibliotek och arkiv:

1. Luleå, Norrbottens minne, kontaktperson Eva Lindström.
2. Landsbiblioteket i Västerbotten, kontaktperson Anita Lindmark.
3. Stifts- och landsbiblioteket i Västerås, kontaktperson Jan Larsson.
4. Carolina Rediviva, kontaktperson Anders Edling, Uppsala.
5. Kungliga biblioteket, Stockholm, kontaktperson Janis Kreslins.
6. Krigsarkivets bibliotek, Stockholm, kontaktperson Lena Nordström.
7. Riksarkivet, Stockholm, kontaktpersoner Jan Brunius och Anna Wolodarska.
8. Kristi Förklarings ortodoxa kyrka i Stockholm, kontaktperson Elisabeth Löfstrand.
9. Vitterhetsakademiens bibliotek, Stockholm, kontaktperson Kerstin Assarsson-Rizzi.
10. Stiftsbiblioteket i Strängnäs, biskop Johannes Matthias (1644-1664) boksamling, kontaktperson Ragnhild Lundgren.
11. Stiftsbiblioteket i Linköping, kontaktperson Mathias von Wachenfeldt.
12. Silverskjöld, Koberg, kontaktperson Hans Åkerström.
13. Skokloster, kontaktperson Hans Åkerström.
14. Karolinska skolan i Örebro, kontaktperson Hans Åkerström.
15. Lunds universitetsbibliotek, kontaktperson Lars Steensland och Eva Nylander.

Kartläggningen börjar med utgångspunkt i den information som redan finns tillgänglig i olika förteckningar. En del av de specialister som är engagerade i projektet befinner sig redan på samma plats som de största samlingarna, i Uppsala och Stockholm. Resterande bibliotek och arkiv kommer att besökas av projektdeltagarna under flera planerade resor.

För att kartläggningen och arbetet på plats där samlingarna finns skall kunna genomföras på ett effektivt sätt planeras inköp av digitalkameror och bärbara datorer med nödvändig programvara för alla projektdeltagare.

Under denna etapp av arbetet, redan i början, kommer också en terminologisk lista att framställas, som redan från början skall ge en stabil grund för inmatningen av kartläggningsinformation i databasen.

Behovet av en sådan lista är starkt eftersom olika vetenskapliga traditioner har under de senaste två århundradena etablerat olika termer på olika språk som oftast används för att beteckna ett och samma innehåll, vilket idag kan leda till störningar vid sökning i databaser. För att undvika sådana problem kommer denna terminologilista att innehålla sammanlänkade termer på flera språk, som tillhör flera olika vetenskapliga traditioner – på så sätt kommer användarna att hitta rätt oavsett vilken term de använder för sin sökning. Om en

användare söker på Mesjaceslov, till exempel, kommer den fram till informationen som kan även sökas under namnet Mineja, Menaeon, Menaion eller Anthologion.

En hemsida för presentation av det pågående arbetet kommer att etableras vid Göteborgs universitets server, där även databasen kommer att vara placerad. All information kommer att införas på engelska för att underlätta för användare utanför landet. Den planerade hemsidan kommer också att användas för marknadsföring av projektet bland forskarkollegier i Sverige och utomlands samt bland bibliotekspersonal och allmänhet.

Referensgrupp

För att ytterligare förankra projektet i den nationella och internationella vetenskapssamfundet och även i relevanta för projektet bibliotek och arkiv i landet, kommer det redan under etapp 1 av projektet att etableras en referensgrupp, vars medlemmar vid behov även kan arvoderas för vissa specifika uppgifter. Referensgruppen kommer att samla specialister inom bl.a. ortodox liturgi, slavisk språkhistoria, kodikologi, textologi och paleografi. Dessa specialister kommer från flera olika universitet i Sverige samt från några av landets bibliotek. Även Ralph Cleminson (Portsmouth University) och Anisava Miltenova (Bulgariska Vetenskapsakademien) kommer att ingå i referensgruppen, dessa två är internationellt välrenommerade forskare med stor erfarenhet av denna typ av arbete.

Ett arbetsmöte för projektdeltagare och referensgruppen planeras i början av hösten 2010. Under mötet kommer huvudsakligen att redovisas och utvärderas resultaten av det pågående arbetet samt diskuteras olika problemlösningar och planeringen inför fortsättningen av arbetet.

2. Den andra etappen av genomförandet av projektet omfattar två år.

Under denna andra arbetsetapp kommer elektroniska beskrivningar av de kartlagda handskrifterna och äldre tryckta böckerna att författas och läggas in i databasen. Även under denna etapp kommer ett antal resor att behöva utföras för kompletterande arbete och dokumentation av de befintliga handskrifterna och äldre tryckta böckerna.

Förutom registreringen av själva beskrivningarna kommer denna etapp att omfatta digitalisering och införandet i databasen av nytt betydelsefullt material vad beträffar vattenmärken, ornamentik och annan information av betydelse för att fastställa böckernas historia och funktion.

I slutet av den andra etappen av arbetet kommer projektdeltagarna att författa en redovisning om de olika samlingarna och dess historia. Redovisningen kommer även att innehålla information om de metoder som har används för kartläggning och beskrivning av materialet samt referenser till relaterade projekt och vetenskapliga studier av relevans för det beskrivna materialet. Denna redovisning kommer att publiceras som inledande text till beskrivningarna i databasen.

Den största delen av kommunikationen mellan projektdeltagarna kommer att skötas elektroniskt via e-post och interaktivt via projektets hemsida. Ett arbetsmöte i slutet av projektets andra år, 2011, planeras dock för projektdeltagare och referensgruppen för redovisning och utvärdering av det pågående arbetet och närmare planering och koordinering av konkreta arbetsinsatser under sista året av projektet.

SPRIDNING AV PROJEKTRESULTATEN

Under projektets sista år, 2012, planeras ett något större arbetsmöte för projektmedlemmarna, referensgruppen och några flera inbjudna experter, representanter för olika institutioner med anknytning till äldre slaviska manuskript och gamla tryckta böcker. Detta möte har två huvudsyften: (1) att presentera projektets resultat och demonstrera databasens möjligheter, samt (2) diskutera med alla inbjudna vägar till offentlig publicering av länkar till databasen vid olika bibliotek, arkiv och universitet. Även sådana centra som Resource Center for Medieval Slavic Studies / Hilandar Research Library vid Ohio State University kommer att kunna inkludera informationen om databasen i sina resursbakgrunder. Information om projektets resultat samt länkar till databasen kommer att läggas ut på flera olika servrar eller hemsidor med anknytning till paleoslavistiken, som t.ex. de tyska slavisternas server KODEX (se under KODEX i referenslistan, elektroniska referenser) eller den internationella hemsidan för paleoslavister OBSTEZITIE (The World Wide Web portal for the study of Cyrillic and Glagolitic manuscripts and early printed books, se under Obstezitie i referenslistan, elektroniska referenser).

VI. KOPPLING TILL DEN NATIONELLA OCH INTERNATIONELLA FORSKNINGSFRONTEN

Projektet har nära koppling till flera internationella initiativ och projekt som bland annat koordineras av "Commission to the Executive Council of the International Committee of Slavists for the Computer-Supported Processing of Slavic Manuscripts and Early Printed Books". Två av projektdeltagarna, Antoaneta Granberg och Per Ambrosiani, är medlemmar i kommissionen, och A. Granberg har deltagit i projektet "Computer Processing of Slavonic Manuscripts" (2005–2007) som delvis organiserades av kommissionen. Resource Center for Medieval Slavic Studies / Hilandar Research Library vid Ohio State University, USA, är ett viktigt internationellt centrum, vars huvudsyfte är insamling, bevarande, dokumentering och beskrivning av äldre slaviskt material från Ryssland, Serbien, Bulgarien m.fl. länder.

Flera nationella och internationella projekt som har anknytning till modeller för beskrivning, utarbetade med hjälp av TEI (Text Encoding Initiative, se under TEI i referenslistan, elektroniska referenser), är relevanta för det föreslagna projektet. Bland dessa kan nämnas projekten "Metadata and Electronic Catalogues" (Bulgarien), "Computer Databases of Old Slavic Manuscripts" (Ryssland, Bulgarien) och "Machine-readable Description and Searchable Catalogues of Cyrillic Manuscripts" (The British Library, The British Academy) (se under Pågående project i referenslistan, elektroniska referenser).

Ett omfattande och mycket framgångsrikt projekt vid Ryska Vetenskapsakademiens bibliotek är projektet för elektroniska beskrivningar av äldre tryckta böcker från Potjaevklostret, som är av internationellt intresse (se under Ryska Vetenskapsakademiens bibliotek i referenslistan, elektroniska referenser).

Att digitalisera handskriftskatalogerna ligger i linje med processer världen runt, eftersom många bibliotek digitaliserar sina handskriftssamlingar för att göra dem tillgängliga för slavisterna världen runt.

Projektet 'Medieval Manuscripts at Lund University Library - Preservation and Access' (1999-2004) resulterade i den elektroniska publiceringen av 67 medeltida manuskript (bland dessa två slaviska) vid biblioteket under namnet 'The St Laurentius Digital Manuscript Library'. Källmaterialet presenteras i digitaliserad form, beskrivning och bildmaterial (se under Laurentius i referenslistan, elektroniska referenser).

Vid Kungliga biblioteket realiserades ett tvåårigt projekt 'Increasing access with Access-funding – The National Library venture' kopplat till MPO (Medeltida PergamentOmslag) projektet (1995-2004) som resulterade i katalogisering och beskrivning av medeltida pergamentfragment i Sverige (se under MPO i referenslistan, elektroniska referenser).

VII. DE SÖKANDES KOMPETENS OCH MERITER, NUVARANDE ANSTÄLLNINGSFÖRHÅLLANDEN

1. Antoaneta Granberg är FD (1997), docent i slaviska språk vid Göteborgs universitet (2007), institutionen för språk och litteraturer, tillsvidareanställd (60 %) universitetslektor i fornkyrkoslaviska, slavisk språkhistoria och modern bulgariska. Hon har arbetat med elektroniska beskrivningar, databaser och skapandet av hemsidor inom ramen för fyra olika projekt (se under A. Granberg i referenslistan, elektroniska referenser), bland dessa kan särskilt nämnas "Klostermann's Slavic collection" vid Göteborgs universitetsbibliotek, som numera är tillgängligt digitalt för allmänheten (Granberg, Varpio och Åkerström 2008).

A. Granberg har erfarenhet av att leda större projekt med deltagare från olika universitet i landet och utomlands. A. Granberg är huvudansvarig från svensk sida och koordinatör för ett bulgariskt-svenskt samarbetsprojekt "Building a Digital Library" (2007–2010) där universiteten i Göteborg och Uppsala deltar.

Förutom erfarenhet av arbete med digitalisering av handskrifter och elektroniska beskrivningar av äldre tryckta böcker, har A. Granberg även erfarenhet av praktiskt arbete med äldre kyrilliska samlingar i Sverige, Bulgarien, Ukraina, Holland, England och Ryssland. Hennes senaste projekt, pilotstudien till det aktuella projektet, finansierades av Kungl Vitterhetsakademien och avslutades 2008 (Granberg och Varpio 2009).

Under flera år har A. Granberg bidragit till dialogen kring katalogiseringen av slaviska kyrilliska handskrifter och äldre tryckta böcker, bl.a. presenterade hon vid det 16:e Nordiska slavistmötet i Uppsala (2004) föredraget "Katalogisering av medeltida slaviska kyrilliska manuskript i svenska bibliotek och arkiv" och presenterade likaså på den internationella konferensen Azbuky.net, (Sofia 2005), föredraget "Digital descriptions of Slavonic parchment fragments in Swedish archives" (Granberg 2007: 38-47). A. Granberg startade 2006 vid Göteborgs universitet seminarieriet Nyupptäckta slaviska kyrilliska manuskript och gamla tryckta böcker, som blev ett naturligt forum för redovisning av det pågående arbetet.

2. Alexander Pereswetoff-Morath är FD (2002) och docent i slaviska språk vid Lunds Universitet (2008) samt akademiforskare i slaviska språk vid Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm (2008–). Han har främst varit verksam inom fornrysk och medelkyrkoslavisk textfilologi men arbetar för närvarande med ryskt 1600-talsmaterial i Sveriges Riksarkiv och Stockholms Stadsarkiv. På grundval av ryska handlingar i svenska, finska och baltiska arkiv har han publicerat något halvdussin artiklar om ortodox liv i

svenska Ingermanland och arbetar för närvarande på en monografi om Sveriges ryska församlingar under 1600-talet. Under hans kontinuerligt framskridande arbete har hittills uppdagats flera tiotal hittills obearbetade ryska 1500- och 1600-talshandlingar, vilka delvis publicerats i hans arbeten. Han har utöver uppdrag som peer-reviewing och i doktorsdisputationskommittéer anlitats som bedömare av projekt inom slavisk handskriftsforskning av Israels Vetenskapsakademi och som fakultetsopponent vid doktorsdisputation i samma ämne vid Vilnius Statliga Universitet (Litauen). Han arbetar för närvarande med flera utgivningsprojekt av östslaviskt medeltidsmaterial samt med en kommenterad utgåva av den rysk-kyrkoslaviska översättning av Martin Luthers lilla katekes som gavs ut i Stockholm 1628. Av vikt för projektets verkställande är även att Pereswetoff-Morath under våren 2009 har framställt nya forskningshemsidor för Slaviska institutionen vid Stockholms Universitet.

3. Irina Lysén är tillsvidareanställd (100%) som professor i ryska vid Institutionen för moderna språk, Uppsala Universitet. Hon har doktorerat inom ämnet slavisk språkhistoria och i flera decennier arbetat med ryska handskrifter, paleografiska beskrivningar och textutgåvor. Hon har erfarenhet av arbete med handskrifter från bibliotek i såväl Moskva som Sankt Petersburg. Vidare har hon varit handledare för doktorander inom samma ämnesområde, varvid handskriftbeskrivningar har varit en viktig komponent, samt har varit fakultetsopponent för doktorsavhandlingar som behandlat paleografiska beskrivningar av ryska handskrifter.

4. Per Ambrosiani är tillsvidareanställd på 100% som professor i ryska vid Institutionen för språkstudier, Umeå Universitet. Ambrosiani har lång erfarenhet av arbete med slaviska handskrifter, och har tidigare bl.a. varit med i referensgruppen för projektet Novgorodia Stockholmiensia, vilket beskrivs och delredovisas i Löfstrand & Nordquist (2005). Tillsammans med bl.a. L. Steensland och L. Korobenko deltar P. Ambrosiani i ett långvarigt projekt för att ge ut de fragment av prologhandskrifter som finns bevarade på Riksarkivet, Kungliga Biblioteket och andra bibliotek och arkiv. Detta projekt finns beskrivet i bl.a. L. Steensland (Steensland 2005: 210–225). Ambrosiani har även bedrivit forskning vid Resource Center for Medieval Slavic Studies / Hilandar Research Library vid Ohio State University, USA, vilket utgör ett viktigt internationellt centrum för forskning rörande bevarande och beskrivning av äldre slaviskt material från Ryssland, Serbien, Bulgarien m.fl. länder.

VIII. RESURSBEHOV: PERSONAL, RESOR, EXPENSER OCH UTRUSTNING

De specialister som aktivt deltar i genomförandet av projektet kommer från fyra av landets universitet: Göteborg, Stockholm, Umeå och Uppsala. Vid behov kommer även medlemmar i referensgruppen att arvoderas under olika arbetsmoment. Några av dessa är verksamma vid något universitet medan andra är emeriti.

Ett tiotal resor till olika bibliotek och arkiv planeras under första året samt ett mindre antal resor för kompletterande av uppgifterna under projektets andra år. Resor i samband med tre arbetsmöten planeras för projektdeltagare och referensgruppen.

Den utrustning som är nödvändig för att projektet skall kunna genomföras är bärbara datorer för projektdeltagarna samt digitalkameror. Utrustningen kommer att användas vid arbetet med samlingarna och för att möjliggöra en högkvalitativ dokumentering av materialet för senare arbete med elektroniska beskrivningar.

Övriga kostnader för kopiering och annan service vid olika bibliotek tillkommer, liksom kostnader för gemensamma måltider under de tre planerade arbetsmöten.

Samtliga projektdeltagare har en viss procent forskning inom ramen för sin tjänst. Ingen annan ansökan om medel har lämnats in.

Referenser

Ambrosiani, Per. On Church Slavonic accentuation. The accentuation of a Russian Church Slavonic gospel manuscript from the fifteenth century (=Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Slavic Studies 21), Stockholm 1991.

Birgegård, Ulla. Johan Gabriel Sparwenfeld and the LEXICON SLAVONICUM. His Contribution to 17th Century Lexicography. Uppsala 1985.

Birgegård, Ulla. Sparwenfeld, J.G., Lexicon Slavonicum, ed. Ulla Birgegård, voll. I, II, III, IV, Index, Uppsala 1987, 1988, 1989, 1990, 1992.

Birnbaum, David J., Ralph Cleminson, Sebastian Kempgen, Kiril Ribarov. "Character Set Standardization for Early Cyrillic Writing after Unicode 5.1". *Scripta & e-Scripta*, 6, 2008: 161-193.

Damyanova, Zhivka. *Röster från sju sekel*. Sofia, 1980.

Davidsson, Carin. "Sobranie slavjanskich rukopisej v biblioteke universiteta v Upsale". *Slavica Lundensia* 3 (p.), 1975, 57-86.

D urović, L ubomír, "Kyrkslaviskan – svenskt missionsspråk på 1600-talet", *Språkets speglingar*. Festskrift till Birger Bergh, red.: Arne Jönsson & Anders Piltz, Lund 2000: 358–367.

Gawryś, Eugeniusz. *Slavica Arosiensia II*. Katalog över slaviska handskrifter och tryck från 1500-, 1600- och 1700-talen i Stifts- och landsbiblioteket i Västerås. Västerås 1960.

Gawryś, Eugeniusz. *Slavica Arosiensia III*. Katalog över slaviska tryck från 1500-, 1600- och 1700-talen i Stifts- och landsbiblioteket i Västerås. Stifts- och landsbiblioteket: Västerås 1961.

Granberg, Antoaneta. "Computer Processing of Slavonic Manuscripts in Sweden". In: *Computer Processing of Slavonic Manuscripts*. Sofia 2007: 38-48.

Granberg, Antoaneta, Varpio, Mirja, Åkerström, Hans. *Klostermanns slavisk collection at the Gothenburg University Library in Sweden*. Göteborg: Göteborg University, 2008.

Granberg, Antoaneta, Varpio, Mirja. *Church Slavonic books in Sweden: Gothenburg and Skara. Catalogue*. Gothenburg 2009.

Kjellberg, Lennart. *Catalogue des imprimés slavones des XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles conservés à la bibliothèque de l'université royale d'Uppsala*. Uppsala, 1951.

Lysén, Irina (= Ågren, Irina). *Ephrem the Syrian's Paraenesis. A Contribution to the History of the Slavic Translation*, *Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Slavica Upsaliensia* 26, 1989.

Löfstrand, Elisabeth. *Slavonic Parchment Fragments in Sweden. I. Paroemiarion, Triodion, Psalter. A text edition*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International 1984.

Löfstrand, Elisabeth and Laila Nordquist. *Accounts of an Occupied City, series – 1*. Stockholm: Riksarkivet 2005.

Mengel, Svetlana. "Reformatsija versus reforma jazyka? (Teksty zapadnoevropejskich protestantov na russkom jazyke v XVII–natjale XVIII vekov), föredrag vid 14:e internationella slavistmötet i Ohrid, 2008. <http://www.russian.slavica.org/article8032.html>.

Miltenova, Anisava. "Metadata and Electronic Catalogues of Slavic Manuscripts: A Multilingual Web-Based Terminological Resource for Medieval Slavic Studies". *Scripta & e-Scripta*, 6, 2008: 83-104.

Pereswetoff-Morath, Alexander. "'Otiosorum hominum receptacula': Orthodox Religious Houses in Ingria, 1615–52", *Scando-Slavica* 49, Copenhagen 2003: 101–125.

Roubetz, A. de. *Les manuscrits slaves de la Bibliothèque Royale de Stockholm*. (odaterad och opublicerad förteckning).

Sjöberg, Anders. "Pervye petjatnye izdanija na rysskom jazyke v Sjvetsii (Katechizis Ljuteri i "Alfabetum Rutenorum)". Otjerki po rannemu periodu slavjanovedenija v Sjvetsii (= *Slavica Lundensia* 3), Lund 1975: 9–28.

Sjöberg, Anders. (Tillsammans med Ulla Ehrensverd, Alf Åberg, och Zhivka Damyanova). "Dokumentet berättar (något om dokumentens ursprung och innehåll)". *Sverige – Bulgarien. Röster från sju sekel*. Sofia, 1980a: 9–23.

Sjöberg, Anders. "Slaviska handskrifter och fragment". Sverige – Bulgarien. Röster från sju sekel. Sofia, 1980b: 26–48.

Sjöberg, Anders. "Riksarkivet – en guldgruva för slavister". RA-nytt, 1985, No. 3 (Forskarservice 10): 27–31.

Steensland, Lars, "Trash and Treasure. Russian Parchment Fragments in Swedish Archives". In: J. Brunius (ed.) Medieval Book Fragments in Sweden. An International Seminar in Stockholm 13-16 November 2003. (= Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Konferenser 58), Stockholm 2005: 210-225.

Steensland, Lars & Elisabeth Löfstrand. Slavjanskij kodeks SUB, Slav. 1 v Stokgol'me. Predvaritel'noe opisanie. (= Slavica Lundensia 15) Lund 1996.

Varpio, Mirja. Evangelium Cyrillicum Gothoburgense. A Codicological, Palaeographical, Textological and Linguistic Study of a Church Slavonic Tetraevangel. Lund 2005.

Wesslén, S. Slavonic Parchment Fragments in Sweden. II. Gospels. Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Slavic Studies Nr 17, 1985.

Zěrnova, A. S. "Metodika opisanija staropečatnych knig kirillovskoj pečati." In: Gosudarstvennaja ordena lenina Biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina. Trudy. Tom IV. Moskva 1960: 205–255.

Elektroniska referenser:

A. Granberg, <http://slaviska.se/projekt.html>

KODEX, <http://kodeks.uni-bamberg.de/>

Kungliga biblioteket, (<http://www.kb.se/Eng/access2.htm>).

Laurentius (Lund), http://laurentius.lub.lu.se/volumes/Mh_39/.

MPO, <http://www.ra.se/ra/MPO.html>

Pågående projekt, <http://www.obshtezhitie.net/#general>

Repertorium, <http://clover.slavic.pitt.edu/~repertorium/>

Ryska Vetenskapsakademins bibliotek,

<http://www.rasl.ru/science/Nasledie/pochlavra.php>

TEI, <http://www.tei-c.org/index.xml.xml>

Projektdeltagarnas publikationer

Antoaneta Granberg

Publikationer som är relevanta för projektet:

1. Granberg, A. and Varpio, M. Church Slavonic Books in Sweden: Gothenburg and Skara. Catalogue. Göteborg 2009.

2. Granberg, A., Varpio, M., Åkerström, H. Klostermann's slavic collection at the Gothenburg University Library in Sweden. Göteborg: Göteborg Universitet 2008.

3. "Computer Processing of Slavonic Manuscripts in Sweden". In: Computer Processing of Slavonic Manuscripts. Sofia 2007, 38-48.

4. "Pictures and Bulgarian Cyrillic Inscriptions in a Greek 11th Century Manuscript". In: Totomanova A-M., Slavova T. (eds) Njast učenik nad učitelem svoim. Sbornik v čest na prof. dfn Ivan Dobrev, člen-korespondent na BAN i učitel. Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ochridski": Sofia 2005, pp. 385-399.

5. "Sjöberg, Anders." In: Graševa, L. (red.) Kirilo-Metodievskaja enciklopedija. Tom 4, (T-JA). Akademično izdatelstvo "Marin Drinov": Sofia 2003, s. 558-560.

6. "Kniga, tekst, svidetel." [Book, text, witness] In: Biolčev, B. (red.) Krajat na chiljadoletieto. Nostalgii, razdeli i nadeždi. Universitetsko izdatelstvo Sv. Kliment Oxridski: Sofia 2000, s. 66-73.

Andra publikationer

“7. Classification of the Hunno-Bulgarian loan-words in Slavonic”. Swedish contributions to the XIV congress of Slavists. 15p. (under publicering)

8. Shift of written language and alphabet as part of the state formation process and the Christianisation. A comparative study of Bulgaria and Rus'. *Medievalia Christiana*, under publicering. s. 30. (under publicering)

9. The Hunnobulgarian Runic Alphabet?. Vi ska alla vara välkomna!” Nordiska studier tillägnade Kristinn Jóhannesson, Ed. by Bo Ralph, (= Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 35). Göteborg 2008, s. 259-272.

10. “Transferred in translation: Making a state in early medieval Bulgarian genealogies”. *Festschrift in Honour of Professor Arto Mustajoki on the Occasion of his 60th Birthday. Slavica Helsingiensia* 35, 2008, s. 49-58.

11. “Literacy and the state formation process in medieval Bulgaria during the 8th-10th centuries”. *Preslavska knižovna škola*. 10, Sumen, s. 11-23.

Editor for: Ljunggren, Magnus and Hans Åkerström. *Andrej Belyjs Peterburg: en bibliografi. GUSLITT* 4, Göteborg 2008.

12. "Alexanderromanen. Den fornkyrkoslaviska översättningen från grekiska och dess källor". In: *Slavoslav till Olof Paulsson. GUSLI* 2006, s. 64-74.

13. "Ezikovijat stroj na starobalgarskija ezik spored dannite ot analiza na prabalgarskite zaemki v nego (fonetika, vokalna sistema)". [The structure of Old Church Slavonic according to the data from the adoption of Hunnobulgarian loanwords in it. Phonetics, the vocal system] In: *Slavistični izsledvanija. Sbornik, posveten na XII meždunaroden kongres na slavistite*, (7), Universitetsko izdatelstvo Sv.Kl.Ochridski: Sofia 2005, s. 29-40.

14. "On Deciphering Mediaeval Runic Scripts from the Balkans". In: *Kulturnite tekstove na minaloto. Nositeli, simvoli i idei. Znaci, tekstove, nositeli. Kn. 3. Sofia 2005*, pp. 128-139. Reprinted in the first volume of a course pack "EUH-3323. Medieval Eastern Europe, section 0873" published by Custom Copies, Inc. in Gainesville, the University of Florida, 2008. (reference, <http://web.clas.ufl.edu/users/fcurta/EastEur1.html>)

15. "Observations on Bulgarian Clan Names in the 7th-9th centuries." In: *Stepanov, C. (red.) Civitas divino-humana. In honorem annorum LX Georgi Bakalov. Centur za izsledvanija na balgarite Tangra Tannakra IK: Sofia 2004*, pp. 551-561.

16. "Prabalgarizmi v starobalgarskija ezik." [Hunnobulgarian elements in Old Church Slavonic] In: *Graševa, L. (red.) Kirilo-Methodievska enciklopedija, Tom 3, (P-S). Akademično izdatelstvo "Marin Drinov": Sofia 2003*, s. 244-250.

17. "Tudor – proizvod i značenie na imeto." [The name Tudor – the origin and the semantic] – *Godišnik na Sofijskija universitet "Sv. Kliment Ochridski", Centur za slavjano-vizantijski proučvanija "Ivan Ducev". Tom 90 (9), 2000. Sofia 2002*, s. 347-349, s. 351-355.

18. "Prabalgari i prabalgarski zaemki. Värchu material ot starobalgarskite pismeni pametnici." [(Proto)bulgars and (proto)Bulgarian loanwords. On Old Church Slavonic sources] – *Acta Palaeoslavica* 1, Mladenova, M. (ed.). Heron Press: Sofia 2000, s. 109-115.

19. Together with Z. Ždrakov. "Käm interpretacijata na säkrovišteto ot Nagy Szent Miklos - datirane na dva tasa, nr. 9 i 10, s gräcki tekst" [About the interpretation of the Nagy Szent Miklos treasure – dating of two plates, nr. 9 and 10 with Greek inscriptions] – *Palaeobulgarica* XXIV, 4. Akademično izdatelstvo "Marin Drinov": Sofia 2000, s. 53-73.

20. Together with Z. Ždrakov. "Kam interpretacijata na šlema-mask nr. 1 ot Ašman (Berkasovo)" [About the interpretation of the helmet-mask nr.1 from Asman (Berkasovo)] – *Archeologija* 3-4. Archeologiceski institut i muzej pri Balgarskata akademija na naukite: Sofia 2000, s. 5-15.

21. "Imennikät na balgarskite chanove. Ezikova prinadležnost na teksta." [The List of Bulgarian Khans. Linguistic Identification of the Text] – *Balgarski vekove* 1, Tangra: Sofia 1999, 65-71. (English translation)

"The List of Bulgarian Khans. Linguistic Identification of the Text." –Bulgarian centuries. 1. Tangra: Sofia 1999, pp. 61-67.

Tillsammans med C. Stepanov. "Protobulgarica (varia)." – Palaeobulgarica XXII, 4. BAN: Sofia 1998, s. 89-100.

22. "Prabälgarskata zaemka v starobälgarski kap. Proekt za rečnik na prabälgarskite zaemki v starobälgarskija rečnikov fond." [Hunnobulgarian loanword kap 'form, matrix' – a project about a Thesaurus of Hunnobulgarian traces in Old Church Slavonic] In: Miltenova, A. (red.) *Medievistika i kulturna antropologija*. Mnemozina: Sofia 1998, s. 452-469.

23. "Knigy – proizvod i značenie na dumata." [The word kniga 'Book' – the origin and the semantic] In: Totev, T. (red.) *Preslavska knižovna škola 2*. Šumen 1997, s. 31-40.

Aftoreferat. Prabälgarski zaemki v starobälgarskija ezik. Mehanizmi na ezikovata adaptacija. Universitetsko izdatelstvo Sv. Kliment Oksridski: Sofia 1997, 31 s. [Summary of the dissertation published as separate brochure]

24. "Prabälgarskite zaemki v starobälgarskija ezik kato material za predpismenata istorija na bälgarskija ezik." [Hunnobulgarian loanwords in Old Church Slavonic as source for the language history before the coming of writing] In: *Medievistični izsledvanija. V pamet na Pejo Dimitrov*. Universitetsko izdatelstvo Episkop Konstantin Preslavski: Šumen 1996, s. 119-128.

25. "Prabälgarskite zaemki v starobälgarskite tekstove." [Hunnobulgarian loanwords in the Old Church Slavonic texts] In: *Pamirskite koreni na drevnite bälgari. IKK Slavika-RM*: Sofia 1996, s. 124-139, s. 192-193.

Prabälgarski zaemki v starobälgarskija ezik. Mehanizmi na ezikovata adaptacija. [Hunnobulgarian loanwords in Old Church Slavonic. Mechanisms of the linguistic adoption] Disertacija. Sofijski universitet 'Sveti Kliment Oksridski': Sofia 1996, 332 p.

Recensions and abstracts

"Dve novi knigi za prabulgarite." Recension av Dobrev, P. Prabulgarite. Sofia, 1991. och Dobrev, P. Kamennata kniga na prabulgarite. Sofia, 1992. – Palaeobulgarica XVII, 2. Akademicko izdatelstvo "Marin Drinov": Sofia 1993, s. 134-142.

"V čest na učitelja! Po slučaj 70 godini ot roždenieto na prof. Boris Simeonov." – Plovdivski universitet "Paisij Chilandarski". Naučni trudove. Tom 33, kn. 1. Filologii. Plovdiv 1995, s. 5-9.

"Prinosno mnogoaspektno izsledvane na Fiziologa v južnoslavjanskite literaturi". Recension av A. Stojkova. Fiziologät v južnoslavjanskite literaturi. Sofia 1993. Palaeobulgarica 19, 1995, 3: 114-122.

"Novo izsledvane." Recension av Sin, U. Padežnata sistema v srednobulgarskija prevod na Manasievata kronika. Institut Lingva: Sofia. – *Bulgaristika i bulgaristi*. II, nr. 3. Sofia 1997, s. 45-46.

"Cenen po svojata aktualnost – polezen po svoje rezultati." Recension av Taisen, Ulrich Theissen. *Altbulgarisch-deutsches Wörterbuch. Die slawischen Sprachen*. Bd. 51, Wien, 1996. – *Bulgaristika i bulgaristi*. II, nr. 4. Sofia 1997, s. 26-27.

"Thomas Henninger. Animal Names in Bulgarian. Balkan versus Slavonic in the Nineteenth Century. Slavistické monografie. Rada lingvistická. Sv.1. Euroslavica. Praha 1995, 146 pp". – *Bulgarski ezik*, Sofia 1998, s. 100-101.

"A Fictional Reconstruction of the Nomadic Past as a History in the Civilisation Present". In: *The Medieval Chronicle*. Abstracts. Utrecht, 2005.

"Ny kurs: Sydösteuropas kulturer och språk". Nyhetsbrev från svenska slavistförbundet 7, juni 2005, s. 9-10. Translations of medieval Slavic texts with commentaries

Zivotat na Aleksandur Makedonski – Aleksandrija. Vreme: Sofia 1994, 159 s.

"Ot Nil Filosof za osemte poroka." In: Petkanova, D. (ed.) *Mnogoletna mudrost*. Vreme: Sofia 1995, s. 279-290, 298-299.

Per Ambrosiani

1. [doktorsavhandling] On Church Slavonic accentuation. The accentuation of a Russian Church Slavonic gospel manuscript from the fifteenth century (=Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Slavic Studies 21), Stockholm 1991.

2. "К вопросу о полабских отражениях праславянских просодийских отношений" ('Till frågan om polabiskans reflexer av de prosodiska förhållandena i urslaviskan'), Gippius et al. (eds) 1996, Русистика. Славистика. Индоевропеистика. Сборник к 60-летию Андрея Анатольевича Зализняка, Москва, ss. 346–

3. "Internal analysis of Church Slavic orthography". *Studies in Slavic and General Linguistics*, vol. 23 (1996), pp. 1–20.
4. "Remarks on the structure of written Russian". *Svantevit*, vol. XIX (1997), nr 1, ss. 5–23.
5. "Протограф, диалект, норма: о принципах копирования церковнославянских рукописей". *Stockholm contributions to the 12th International Congress of Slavists, Kraków, August/September 1998* (= *Meddelanden från slaviska institutionen*, nr 35), Stockholm 1998, ss. 5–14.
6. "On the translation of English forms of address into Russian". *Kontraster i språk / Contrasts in Languages* (= *Stockholm Studies in Modern Philology, New Series 12*), Stockholm 2000, ss. 13–28.
7. "Some Observations on the Relationship between Lake Names and Village Names in Northwest Russia". *Explorare necesse est. Hyllningsskrift till Barbro Nilsson* (= *Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Slavic Studies 28*), Stockholm 2002, ss. 15–24.
8. "The Novgorod Occupation Archive in Stockholm: a unique historical and linguistic source". Gribble, Charles E. & Matejic, Predrag (eds.): *Monastic Traditions: Selected Proceedings of the Fourth International Hilandar Conference*, Bloomington, Indiana, 2003, ss. 1–10.
9. "Топонимика Новгородской земли в Новгородском оккупационном архиве г. Стокгольма: Дудоровский погост", Englund Dimitrova, Birgitta & Pereswetoff-Morath, Alexander (eds.): *Swedish Contributions to the Thirteenth International Congress of Slavists, Ljubljana, 15–21 August 2003* (= *Slavica Lundensia Supplementa, 2*), Lund 2003, ss. 7–20.
10. "Finska och ryska bebyggelsenamn i Ingermanland". Nyström, S. (ed.): *Namn och kulturella kontakter i Östersjöområdet. Handlingar från NORNA:s 30:e symposium i Visby 14–16 september 2001*, Uppsala 2003, ss. 60–72.
11. "Ryska nord, zjujd, ost, vest". Jendis, Mareike, Malmqvist, Anita & Ingela Valfridsson (eds.): *Norden und Süden. Festschrift für Kjell-Åke Forsgren zum 65. Geburtstag* (= *Skrifter från moderna språk, 12*), Umeå 2004, ss. 14–18.
12. "Textological, orthographic, and accentual variation in Medieval Slavic manuscripts". *Scando-Slavica*, vol. 51 (2005), ss. 81–96.
13. "Славянские названия месяцев в отрывках Пролога, хранящихся в Швеции". *Palaeoslavica*, vol. XIII (2005), nr 1, ss. 281–290.
14. "Названия стран света в славянских языках: север и юг". *Jako blagopesnivaja ptica. Hyllningsskrift till Lars Steensland* (= *Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Slavic Studies 32*), Stockholm 2006, ss. 23–29. [<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-1396>]
15. "Village Names in the Novgorod Occupation Archives in Stockholm", Brylla, Eva & Mats Wahlberg (eds.), *Proceedings of the 21st International Congress of Onomastic Sciences, Uppsala 19–24 August 2002*, vol. 4, Uppsala 2008, ss. 5–10.

Alexander Pereswetoff-Morath

a. monografier (författare)

1. 'Whereby we know that it is the last time': Musings on Anti-Messiahs and Antichrists in a Ruthenian Textual Community. Lund 2006, viii + 122 ss.
2. *A Grin without a Cat, 1: Adversus Iudaeos Texts in the Literature of Medieval Russia (988–1504)*. Lund 2002, xxvi+316 ss.

3. *A Grin without a Cat, 2: Jews and Christians in Medieval Russia – Assessing the Sources*. Lund 2002, x+166 ss.

4. *Vad profeterna sagt...: En undersökning av ett Tolkovaja azbuka*. Lund 1994, 98 ss.

a⁷. böcker, som fullvärdig redaktör

5. med Fiona Björling, *Words, Deeds and Values. The Intelligentsia in Russia and Poland during the Nineteenth and Twentieth Centuries*, Lund 2005, xxviii + 407 ss.

6. med Birgitta Dimitrova Englund, *Swedish Contributions to the Thirteenth International Congress of Slavists, Ljubljana, 15-21 August 2003*. Lund 2003. 179 ss.

b. övriga publicerade vetenskapliga arbeten

7. »Ryska köpmän och diktare i stormaktstidens Stockholm: kring författaren till "Оплачь наревескъ"», *The Arts in Dialogue. Essays in Honour of Fiona Björling (= Slavica Lundensia 24)*, Lund 2009, ss. 199–234.

8. »Христианский антииудаизм и иудейско–православные отношения в Восточной Славии в средние века и ранее новое время (до 1570 г.)», *История евреев в России*, Vol. 1, red. A. Кулик m. fl., Москва & Иерусалим 2008/2009, ss. 406–440 (preliminära sidnummer)

9. *Токсово в шведское время: шведские помещики в Токсове*, Inkeri: Inkerin Liiton julkaisu 2008:4 (69), s. 6.

10. Тимофей Селивестров, поп Орешский, Inkeri: Inkerin Liiton julkaisu 2008:4 (69), s. 7.

11. *Аграф пророка Ездры — вновь идентифицированный источник Речи Философа, Древняя Русь: вопросы медиевистики*, 2008:3 (33), ss. 48–50.

12. *Ингерманландский криминал, XVII век*, Inkeri: Inkerin Liiton julkaisu 2008:2 (67), ss. 8–9.

13. *Леонтий Петрович Белоус[: комментарий], Ингерманландский можжевельник. Стици и песни о нашей родине*, Санкт Петербург 2008, ss. 33–39.

14. »«Адонаи, заблудихомъ!» об образе спорящего жидовина в восточнославянской письменности (XIV–XV вв.)», *Еврейский исторический архив* 4 (2007, Moskva), ss. 51–83.

15. »«Chuntries Where no Clerks Sing»: on the Russianness of the Bayors of Ingria, 1617–1704», *Slavistica Vilnensis* 54 (2008[?], Vilnius) (ca 30 ss.; sidnummer ännu okända för mig).

16. »«Simulacra of Hatred»: on the Occasion of an Historiographical Essay by Mr. Dennis Eoffe, *Ab Imperio* 2003:4 (2004; Kazan'), ss. 603–650.

17. »«Otiosorum hominum receptacula»: Orthodox Religious Houses in Ingria, 1615–52», *Scando-Slavica* 49 (2003, Copenhagen), ss. 101–125.

18. »«And was Jerusalem builded here...?»: on the Textual History of the Slavonic Jerusalem Disputation», *Scando-Slavica* 47 (2001, Copenhagen), ss. 19–38.

19. »«A Shadow of the Good Spell: on Jews and anti-Judaism in the World and Work of Kirill of Turov, Kirill of Turov: Bishop, Preacher, Hymnographer, ed. Ingunn Lunde. Bergen 2000, ss. 33–75.

20. »Из Ростова в Ингерманландию. М.А. Пересветов и другие русские байор'ы«, *Новгородский исторический сборник* 7 (17). Санкт-Петербург 1999, ss. 366–378.

21. »An Alphabetical Hymn by St. Cyril of Turov? — on the Question of Syllabic Verse Composition in Early Medieval Russia, *Scando-Slavica* 44 (1998, Copenhagen), ss. 115–130.

b'. vetenskapliga arbeten antagna för publicering

22. The Image of the Iudaeus disputans in East Slavonic Literature (Fourteenth to Fifteenth Centuries)», att publiceras 2008/9 i M. V. Dmitriev (ed.), *Jews and Slavs*, Moskva, ss. 35 ss.

23. »Ryss eller tysk, jude eller grek? Om konfessioner i Ryssland vid tiden för dess kristnande«. [Antagen för publ. i ett kommande nummer av *Svantevit: Dansk tidsskrift for slavistik*.

d. populärvetenskapliga arbeten l. likn.

24. »Old disputes—new research«, *Cyrillic Manuscript Heritage* 7. Columbus, Ohio 2000, s.5.

25. »Pereswetoff-Morath (Peresvetov)«, *Svenska släktkalendern* 2000, Stockholm 2000, p. 271–5.

26. »”Säg mig jude!”: Om judisk-kristna disputationer och andra antijudaistiska texter i rysk medeltidslitteratur (988–1600), *Svantevit: Dansk tidsskrift for slavistik* 19:2, København & Århus 1998, ss. 5–24.

Irina Lysén

monografier

1. Ephrem the Syrian's Paraenesis. A Contribution to the History of the Slavic Translation, *Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Slavica Upsaliensia* 26, 1989.

2. On the Problem of Using Printed Editions of Greek Texts for Studying Old Slavonic Translations, *Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Slavica Upsaliensia* 31, 1991.

3. Greek-Old Church Slavic Concordance to the Oldest Versions of the Translation of the Gospel Texts, *Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Slavica Upsaliensia* 36, 1995.

4. The Book of Esther. A Contribution to the History of the First Slavonic Translation, *Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Slavica Upsaliensia* 41, 2001.